והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו שתים מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו ג' וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וא"ל הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תברא וכי מטי זמניה משוי ליה פשוט וא"ל (א) הני השתא דיזפת מינאי קא סבר אין כותבין שובר ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי שטר מאוחר זה וא"ל זונין לרבי כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים מונין לו שלש בתר דשמעה מזונין סברה ההוא שטרא דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן א"ר חנינא יבדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה ודלמא דאריך מלכותיה אמר רב הושעיא כך מנהגה של אומה זו שנה ראשונה קורין לו ארכן שניה קורין לו דיגון ודלמא עבורי עברוהו והדר אוקמוהו אמר ר' ירמיה ההוא ארכן דיגון קראו ליה [א]ת"ר הריני נזיר (הינא) סומכוס אומר הינא אחת דיגון שתים טריגון ג' טטריגון ארבע פנטיגון חמש [ב]תנו רבנן [א]בית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא בנגעים טטריגון מטמא בנגעים מנא הני מילי דתנו רבנן למעלה אומר קיר [1]קירות שתים למטה אומר קיר [2]קירות שתים הרי כאן ארבע [ג]ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה א"ל ר' שמעון ב"ר לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה הדר חזא ביה רבי בבישות א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה זימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר רבי כמה מיושר כתב זה אמר ליה לאו אנא כתבתיה יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה בשלמא התם [ב]איכא לשון הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא משום דרב דימי דתני [ד]רב דימי אחוה דרב ספרא [ג]לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע סלקא דעתך

אלא

והלא אין זמנו של פשוט כזמנו של מקושר. דאילו זמנו של פשוט אם נכתב בשנה ראשונה שעמד המלך אין מונין לו אלא שנה שתים מונין לו שתים אבל מקושר אם מלך שנה כותבין בשטר שתים שתים מונין לו שלש כלומר מקדימין לו שנה שהרי מנהג האומה כדלקמן להקדים למלך שנה ושמא לכבוד המלך היו עושין כלומר ככר החזיק במלכותו שתי שנים וחכמים תקנו לכתוב במקושר כמנהג האומה כדי לתת חילוקים הרבה וחומרות במקושר משום תקנת הכהנים הקפדנים כדאמרי' לעיל כדי שלא יהא נוח לגרש נשותיהן (ב): ומקשינן דלמא יזיף ליה במקושר. דמוסיף ליה שתא ופרעיה בתוך שנתו וא"ל אירכס לי שטרא וכתיב ליה שובר ובתר הכי משוי ליה פשוט וא"ל בתר דכתבית לך האי שובר הדרת ויזפת מינאי ושטר שלי מוכיח דזמנו בתר זמן השובר. ופרקינן אין כותבין שובר ולעולם לא פרע ליה עד דקרע (ליה) לשטרא ופלוגתא היא לקמן בפירקין בכתיבת השובר: ומי בקי רבי במקושר. דאמר זמנו של זה לא כזמנו של זה: והא ההוא דאתא לקמיה דרבי. בשנה ראשונה של מלך וכתוב בו שתים ואמר רבי מאוחר הוא זה: זונין. שם חכם: כך מנהגה כו'. דרבנן תקון במקושר כי ההוא מנהג להפריש מלות וחוקים בין פשוט למקושר כדאמרן בריש פירקין: ומשני בתר דשמעה מזונין. אותיב לרבי חנינא (ג): ההוא שטר. פשוט: דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן. לוה פלוני מפלוני ולא הוה כתב ביה כמה שנים למלכותו של אותו מלך או ראשונה או שניה או שלישית. ארכן זה מלך ובשנה ראשונה קורין לו ארכן כדלקמן לפי שעתה מתוקן הוא כמו ארוך או לא ארוך (סוכה דף מד:) וכמו וערות מלכא לא ארוך לנא למחזא (עזרא ד) לא נאה ויפה לנו לראות ערותו של מלך וחרפתו: יבדוק אימתי עמד ארכן במלכותו. כי בשנה ראשונה של מלכותו נכתב שטר זה ומההיא שתא טרפי בעלי חובות ללקוחות: דאריך במלכותו. כלומר לאחר שהאריך ומלך כמה שנים לוה פלוני זה מפלוני ולא יטרפו לקוחות אלא מיכן ולהבא: שנה ראשונה קורין לו ארכן. מתוקן למלכות מחדש: דיגון. לשון שנים וקרוב ללשון לעז שלנו: ודלמא עבורי עברוהו. ממלכותו והדר אמלכוהו לסוף שנתים ושלש ומיקרי נמי ארכן ושמא השטר נכתב כשמלך בשניה ואמאי יגבה מזמן ראשון: ארכן דיגון קרו ליה. לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו: ת"ר הריני נזיר הינא סומכוס אומר הינא אחת. כלומר אם לא פירש כמה נזירות נזר ואמר הריני נזיר הינא היינו נזירות אחת לשלשים יום. וכולם הינא דיגון טריגון כולן לשון לעז שלנו הם: דיגון שתים. ויהיה נזיר ששים יום: בית עגול. העשוי ככבשן שאין לו שום פינת קרן זוית: (ח)דיגון. פינות שתים מצד אחת עגול וצדו אחת יש לו שתי פינות: טריגון. דעביד (ט)כמולבא ויש בה שלש פינות: פינטיגון. יש לו חמש פינות [כזה]:

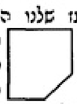

טטריגון. מרובע: מנא ה"מ. דאין מטמא בנגעים אלא מרובע: למעלה. הוא יכול לומר והנה הנגע בקיר הבית וכתב קירות: הרי כאן ארבע. והיינו מרובע אבל בית עגול כולו קיר אחת ומראהו שפל מן הקיר [ויקרא יד] לגופיה אתא. ובפירוש רבינו חננאל כיוצא בו אמורי(י) אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת השם שנאמר (איוב כח) הן יראת ה' שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ושמא בספריהם כתובה: חזא ביה בבישות. כסבור שהוא כתבו וברצונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט לפי שטועים בו. א"נ לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי שרבי עצמו טעה בו: יהודה חייטא. כן שמו: כלך מלשון הרע הזה. כלומר לא היה לך להטיל אשמה עליו היה לך לומר איני כתבתיו: מאי לשון הרע איכא. והלא בשבחו של ר"י חייטא דיבר כשאמר יהודה חייטא כתביה: בא לידי רעתו. לידי גנותו מתוך שמרבין בשבחו מזכירין שם גנות שבו: עיון תפלה. יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה צרכיו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה:

אבק

השתא הוא דאוזפת מינאי. פירוש ומפסדי הלקוחות שלא כדין אבל משום פסידא דלוה לא איכפת לן דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כשלוה בהאי שטרא כדפרישית לעיל גבי עדים דלית לן למיפסל לשטרא משום שיוכל לזייף על העדים עצמן להוציא עליהם כתב ידן דאינהו דאפסדו אנפשייהו אי נמי י"ל דאין להן הפסד ללקוחות כגון דכתב זה השטר בלא אחריות ואפ"ה חיישינן לפסידא דלוה שאין זה הפסד שיהא הלוה יודע ליזהר כל כך ולא מסיק אדעתיה שיבא לידי זיוף: בשנת פלוני. נראה לר"י דהאי ארכן לאו היינו מלך אלא ממונה שמסירים אותו משררתו לאחר שנה ואין ממונה עולמית והיינו דפריך דלמא עברוהו ואמלכוהו ואע"ג דקרי ליה מלך כן דרך לקרות שררה לשון מלוכה כדאמר מלך רבי יוחנן (תענית דף כא.) מלך רבה (ברכות דף סד.) אבל אי ארכן היינו מלך אינו דרך שיעבירוהו ממלכותו: הינא אחת. לשון יווני הוא כדאמר (ד) (שבת דף לא:) בלשון יווני קורין לאחת הינא וקשה דמאי קמ"ל דאם אמר הריני נזיר שתי נזירות דהוא חייב שתי נזירות הא פשיטא מה לי לשון עברי ומה לי לשון יווני מה לי לשון לעז וי"ל דאם אינו יודע מהו לשון דיגון טריגון ואמר הריני נזיר דיגון טריגון ואינו (ה)משמע כלשון הקדש כמו דיגון (ה) שתים כו' דהאי הוי לשון לועז והא קמ"ל דהוי כלשון חכמים וחייב אם אמר דיגון שתי נזירות וכי האי גוונא אמרינן [בנדרים] (דף י.) הריני נזיק נזיח פזיח איכא דאמרי לשון נכרים הכי וא"ד לשון חכמים [שבדו] להיות נזיר בו: עיון תפלה. הוא רע כשמהרהר בתפלתו כדאמרינן בברכות (דף נה.) המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב כדאמרינן התם אלו דברים המזכירים עונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה והשתא הוי דומיא דהרהור עבירה ולשון הרע שאינו מצוה אבל אינו נראה דלמה אינו ניצול בכל יום הרבה בני אדם אינם מצפים מתי יבא תפלתם שאינם מכוונים כל כך שיצפו (ו) תפלתם ונראה לרבי דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרי' (שבת קכז.) באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם ניצול בכל יום שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב והכי אמר בירושלמי (ברכות פ' היה קורא הל' ה) אמר (ז) ר' מתניה מחזקנא טיבותא לרישא דכי מטי למודים כרע מגרמיה(ט):

באתרא

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה י:
לא ב מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ג סמג לאוין ט:
לב ג מיי' שם הלכה ד:

מוסף רש"י

ארכן. שלטון (שבועות לו:). הינא אחת. הריני נזיר הן חייב בנזירות אחת, ואם אמר הריני נזיר דיגון מונה שתים, טריגון מונה שלש, טטריגון מונה ארבע, פנטיגון מונה חמש, שכן מונין בלשון יון, ואשמעינן דבכל לשון יכול אדם לקבל עליו נזירות (נזיר ח:). בית עגול. שאין לו זויות, או בית דיגון, שאין לו אלא שתי זויות, או בית טריגון, שאין לו אלא שלשה, פנטיגון, שיש לו חמש זויות, אינו מטמא בנגעים, טטריגון, שיש לו ארבע זויות, מטמא (שם). למעלה אומר קיר קירות. והנה הנגע בקירות הבית, מדהוה ליה למיכתב בתרווייהו קיר דמשמע חד וכתב קירות דמשמע תרי, אלמא ד' בעינן כמדכר להו בלישנא דקרא. ומראיהן שפל מן הקיר לא קא חשיב אלא הני דכתיב בהו ליפני יתירי קחשיב (שם). למטה אומר קיר קירות. ואם פשה הנגע בקירות הבית (שם). אין זמן בזה. בתמיה (לעיל קס:). שמתוך טובתו בא לידי רעתו. שכשהוא מספר בטובתו יותר מדי הוא עצמו אומר תוך מדה רעה זו שנו, או אחרים שומעין שזה משבחו ואומרים הלא מדת כך וכך בידו (ערכין טז.).

רבינו גרשום

והרי הוא פשוט ופשוט עדיו מתוכו. השיב ר' לר' חנניה בן גמליאל והיאך יכול לעשות ממקושר פשוט והלא אין זמנו של זה דומה לזה ואתי למטרף לקוחות שלא כדין דאילו פשוט אם מלך המלך שנה אחת כותבין בפשוט בשנה אחת למלך פלוני ואם מלך שתים מונין בו שתים ואילו בשטר מקושר אם מלך שנה אחת כשהוא עדיין בשנה ראשונה מונין שתים במקושר שכותבין בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני כך וכך דרכן לכתוב במקושר שנה אחת יותר מחשבון שנים שמלך והשתא מצי אתי לידי תקלה דיזיף מיניה ממלוה זוזי משנה ראשונה למלך (בשטר פשוט) ועשה לו שטר מקושר וכתב בו שתים למלך פלוני ואינה אלא שנה ראשונה ומתרמי ליה זוזי ללוה ופרע לו באותה שנה ראשונה שלוה ממנו ואמר לוה למלוה התזיר שטרי שכבר פרעתיך ואמר ליה המלוה אירכס ומערים ומעכבו תחת ידו וכותב לו שפרעו וכי מטי זימניה של א) מקושר שטר שכתוב בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני הוה מפתחו ומשוי ליה פשוט לאותו מקושר ואמר ליה הכי ב) דכתב דמהאי שטר פשוט יזפית מינאי תו השתא בשנה שניה למלך. והא גבי תרתי זימני בההוא שטרא אי אמרינן דיכול לעשותו פשוט. ומשני משום הכי אמר ר' חנינא במתני' שיכול לעשותו פשוט ולא חיישינן לכולי האי דקא סבר אין כותבין שובר אלא כשפורע לבעל חובו אינו פורע לו אא"כ מחזיר לו את שטרו וכשמחזיר לו שטרו ליכא למיחש למידי. ורבי היאך הוה מקשי הכי לדברי ר' חנינא ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר כו' ואמר רבי שטר מאוחר הוא זה משום דהוה חזי ביה יותר שנה אחרי חשבון שנות המלך שמלך. ואמר לו זונין לרבי כך מנהג אומה זו שמלך שנה מונין לו שתים ושטר מקושר הוא זה שנהגו לכתוב בו כדרך מנהג אומה זו שנה יתירא אלמא דלא בקי במקושר. ומשני בתר דשמעה מזונין הוה בקי דזמנו של מקושר אינו כזמנו של פשוט: בשנת פלוני ארכן לוה פלוני מפלוני וזה משמע ערכן כלומר בשנה שהיה ערוך ומתוקן במלכות שבשנה ראשונה שמלך קורין לו ארכן. ואמר ר' חנינא יבדק כמה שנים הן שעמד ארכן. ובאותה שנה שהיה ארכן נכתב השטר. ודלמא ארכן דאריך במלכותיה כלומר דהכי משמע שלאחר כמה שנים שהאריך במלכותו כתב השטר שלוה ממנו (ולא מחפש) ואין יכול לטרוף לקוחות שקנו מבעל חובו באותן

מסורת הש"ס

א) נזיר דף ח: ע"ש [תוספתא נזיר רפ"א ע"ש], ב) ג"ז שם ע"ש [תוספתא דנגעים פ"ו], ג) [לעיל קס:], ד) [ערכין טו.], ה) כתובות יעב"ץ, ו) [שבת לג:], ז) כש"א: אני, ח) רש"א משמע בגה"ק כמה, ט) [וע"ע תוס' ברכות לג: ד"ה כל ובשבת קיח: ד"ה עיון ותוס' ר"ה טז: ד"ה ועיון], י) בדפוס פיזארו נוספו ציורים אלו.

דיגון שאין אלא שתי זויות כעין זה:

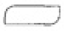

טריגון שלש זויות כעין זה:

פינטיגון של חמש זויות כעין זה:

תורה אור השלם

1 וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפָל מִן הַקִּיר: ויקרא יד לז

2 וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת: ויקרא יד לט

הגהות הב"ח

(א) גמ' משוי ליה פשוט וא"ל השתא הא דיזפת מינאי: (ב) רשב"ם ד"ה והלא וכו' נגרס נשותיהן ואקשי ליה רבי ודלמא יזיף ליה כצ"ל והד"א: (ג) ד"ה ומשני וכו' לרבי חנינא ב"ג הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הינא אחת לשון יווני הוא כדאמר בפ' הנשרפין דף ע"ו שכן בלשון יווני קורין: (ה) בא"ד כמו דיגון טריגון כו' דהאי הוי וכו' לשון נכרים הן ואיכא דאמרי לשון שבדו להן חכמים להיות בו נזיר הס"ד: (ו) ד"ה עיון וכו' שילפו לתפלתם: (ז) בא"ד בירושלמי א"ר יוחנן מחזקנא טיבותא:

רבינו גרשום (המשך)

שנים שעברו. אמר רב אושעיא לא איכא הכי אלא ארכן קורין לו בשנה ראשונה ויכול לטרוף לקוחות מאותה שנה ואילך. ודלמא עברוהו לאחר י"ח שנים או לאחר כ' שנה והדר אוקמיה וקראוהו נמי ארכן כשהחזירוהו וזה השטר נכתב בפעם שנית כשהחזיר ולא טרף כדין עד השתא. ליכא למימר הכי דא"כ ששתי פעמים המליכוהו ארכן דיגון מיקרי ליה. אלא מדלא כתב בשטרא אלא ארכן סתם אינו אלא משנה ראשונה שמלך ובדין טורף. סומכוס אומר אם אמר הריני נזיר הינא קיבל עליו נזירותו ל' יום. ואם אמר הריני נזיר דיגון קיבל עליו ב' נזירות ששים יום וכן כל הני. והאי לשון פלטין של יוני היא. בית עגול שאין לו זויות כלל. דיגון שאין לו אלא ב' זויות. טריגון ג' זויות. פנטיגון של ה' זויות. טטריגון שיש לו ד' זויות. כרוב בתים מטמא בנגעים: למעלה בפרשת נגעים כתיב ביה והיה הנגע בקירות הבית. ומצי למימר בקיר הבית מה ת"ל קירות אלא הרי כאן ב'. וכתב למטה בקירות דמצי למימר בקיר וכתב בקירות הרי ד' קירות. והכי הוי חשוב בית דמטמא בנגעים ולא בית אחר: אין זמן בזה. משום דהוה מכוסה תחת קשריו. הדר חזא ביה רבי בבישות. דקסבר שהוא כתב להאי שטר מקושר דאיכא טירחא וטעי ביה. כלומר מוטב היה לכתוב פשוט שמגולה הכל: אמר לו כלך מלשון הרע. כלומר לא היה לו לומר מי כתבו אלא היה לו לומר אני לא כתבתיו: וקא פסיק סדרא. היה גומר אחד מחמשה ספרים שבתהלים: כמה מיושר כתב זה. הרבה כתוב בדקדוק: בשלמא התם גבי שטר מקושר איכא לשון הרע. שמשליך עליו פשיעה. אבל הכא גבי ספר תהלים שאמר כו' מאי לשון הרע איכא אדרבה שבח לו שכתבו כל כך מיושר: בא לידי רעתו. כשמשבחו כל כך מפשפשין אחריו עד שאומר ממנו דבר גנאי: ועיון תפלה. שמחשב בדעתו איכוון בתפלתי שיעשה לי רצוני. והיינו שדומה שמנסה לבורא ברוך שמו: לשון הרע ס"ד. וכי כל אדם

א) נראה דצ"ל וכי מטי זימניה של שטר מקושר שכתוב בו וכו' יפתח אותו ומשוי ליה פשוט וכו'. ב) נראה דצ"ל ואמר ליה הכי דנהלי שטר פשוט יזפית מינאי וכו'.